

Docent Jerzy Battek (1927-1991)

Założycielem i pierwszym dyrektorem Centrum Obliczeniowego, poprzednika Centrum Informatycznego, był Docent dr **Jerzy Battek**.

Jego wysoka, szczupła i nieco przygarbiona sylwetka oraz nieodłączna fajka były znane każdemu kto zetknął się z Centrum Obliczeniowym. A osób tych było sporo, gdyż okres, w którym przyszło mu pracować, to okres pionierski w stosowaniu komputerów na Politechnice Wrocławskiej. Z jego nazwiskiem wiąże się nierozdzielnie, w opinii społeczności Politechniki Wrocławskiej, powstanie i funkcjonowanie Centrum Obliczeniowego jako pierwszej ogólnouczelnianej jednostki oferującej usługi komputerowe. To właśnie On był wśród tych pionierów, którzy kładli techniczne i organizacyjne podwaliny przyszłych zastosowań informatyki w Politechnice Wrocławskiej.

Urodził się 14 stycznia 1927 roku w Zawoi. Tu rozpoczął naukę w szkole podstawowej, a jej ostatnie klasy ukończył w Krakowie. Wybuch wojny uniemożliwił mu naukę w gimnazjum. Okres wojny spędza w Krakowie, uczęszczając na tajne komplety nauczania, dzięki czemu zdaje w 1945 roku małą maturę. Po wojnie trafia na Dolny Śląsk. Kontynuuje naukę w Państwowym Liceum dla Dorosłych we Wrocławiu. Po egzaminie dojrzałości w 1947 roku wstępuje na Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, który kończy w 1952 roku uzyskując dyplom magistra filozofii.

Pracę zawodową rozpoczął jeszcze podczas studiów, pracując w latach 1949-1952 jako nauczyciel w szkolnictwie średnim w Wołowie i we Wrocławiu. Po ukończeniu studiów rozpoczyna pracę, na stanowisku zastępcy asystenta, w Katedrze Matematyki Politechniki Wrocławskiej, kierowanej wówczas przez profesora Władysława Ślebodzińskiego.

Jego droga ku informatyce była bardzo naturalna. Jej początki można dopatrywać się już w okresie jego studiów matematycznych na Uniwersytecie Wrocławskim, w którym rozwijała się i przeżywała swoje dobre dni znana wrocławska szkoła zastosowań matematyki.

Jedną z inicjatyw profesora Hugona Steinhausa, współtwórcy tej szkoły, było prowadzone przez Docenta Mieczysława Warmusa, późniejszego profesora Uniwersytetu Warszawskiego, proseminarium z metod numerycznych i graficznych, na którym zajmowano się metodami efektywnych obliczeń w zagadnieniach geografii, geodezji, astronomii, techniki. Tam właśnie Jerzy Battek zetknął się z aparatami i maszynami matematycznymi, do których zaliczono wówczas suwaki logarytmiczne, planimetry biegunowe, ręczne i – uznawane wtedy za rewelację – elektryczne arytmometry. Dlatego właśnie w 1953 roku podejmuje dodatkową pracę w Państwowym Instytucie Matematycznym, później przekształconym w Instytut Matematyki PAN, który staje się we Wrocławiu głównym ośrodkiem rozwijającym zastosowania matematyki. Pracuje tam m.in. z Profesorem Julianem Perkalem, a także z Profesorem Hugonem Steinhausem. Interesuje się różnymi problemami statystycznymi, ale – jak stwierdzał to w tym okresie Profesor Perkal – „Mgr Battek szczególnie interesuje się mechanizmami i urządzeniami matematycznymi.

Skonstruował on kilka modeli przyrządów realizujących pomysły Profesora Steinhausa i moje własne”. Efektem jego działalności w Instytucie jest praca doktorska *Optymalne wykładniki, a liczba kształtu drzewostanu*, którą broni w 1961 roku na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 1961 roku uzyskuje stanowisko adiunkta, a w roku następnym zostaje mu powierzony kierowanie Zakładem Metod Numerycznych i Graficznych w Katedrze Matematyki Politechniki Wrocławskiej. Od tego momentu jego zainteresowania zostają jeszcze wyraźniej ukierunkowane na przyszłe zastosowania informatyki. Dostrzega perspektywiczną rolę komputerów, wówczas nazywanych jeszcze maszynami matematycznymi, jako narzędzia do rozwiązywania problemów numerycznych związanych m.in. z problemami statystycznymi w naukach przyrodniczych i technicznych. Pierwsze oznaki zbliżania się ery komputerów przyniosła już zresztą druga połowa lat pięćdziesiątych, gdy rodziło się we Wrocławiu ELWRO, a w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie zainstalowano maszynę Ural-2.

Najpierw wykorzystuje dostęp do pierwszych sprowadzonych do Polski maszyn cyfrowych, m.in. do angielskiego Elliotta w Centrum Obliczeniowym Uniwersytetu Wrocławskiego, zachodniemieckiej maszyny Zuse w ELWRO i do pierwszej polskiej maszyny matematycznej UMC-1 zainstalowanej w 1964 roku, w utworzonej, przez Profesora Jerzego Bromirskiego Katedrze Konstrukcji Maszyn Cyfrowych Politechniki Wrocławskiej. Stara się równocześnie o stworzenie własnego ośrodka obliczeniowego.

Formalnie katedralny, ale praktycznie ogólnouczelniany Ośrodek Obliczeniowy zostaje utworzony w roku 1965, na bazie pierwszej wrocławskiej maszyny Odra-1003, a jego kierowanie przejmuje dr Battek. Odtąd Ośrodek rozwija się szybko, jest wyposażony w kolejne maszyny produkcji Zakładów Elektronicznych ELWRO: Odra-1013 i Odra-1204.

W 1968 roku zostaje mianowany docentem. Było to wyrazem uznania nie tylko jego talentów i zasług organizacyjnych oraz prowadzenia intensywnego szkolenia pracowników, ale także osiągnięć na polu zastosowań matematyki w problematyce wydobywania i transportu węgla brunatnego, które prowadził od początku lat 60. na zlecenie Dolnośląskiego Biura Projektów Górniczych. Wyniki, jakie uzyskał w tym zakresie zostały wyróżnione nagrodą Zjednoczenia Przemysłu Węgla Brunatnego już w 1964 roku.

W 1968 roku wyjeżdża na dziewięciomiesięczny staż do ZSRR, a w 1970 roku odbywa czteromiesięczny staż ONZ w USA i Wielkiej Brytanii.

W 1971 roku Ośrodek zostaje przekształcony w Centrum Obliczeniowe, jako samodzielną jednostkę organizacyjną. Docent Jerzy Battek pozostaje dyrektorem Centrum aż do 1983 roku, kiedy choroba zmusza Go do urlopu zdrowotnego. Pod Jego kierownictwem Centrum Obliczeniowe przeszło ogromną ewolucję. Znaczącymi osiągnięciami, nie tylko w skali kraju, było wdrożenie na początku lat 70. pierwszego w polskich uczelniach wielodostępnego systemu komputerowego na bazie nowoczesnego wówczas komputera Odra-1304, a następnie, już w latach 80., uruchomienie pilotowej instalacji rozległej sieci komputerowej. Dzięki tym osiągnięciom jest powszechnie uznanym ekspertem w zakresie wdrażania i zastosowania komputerów w przemyśle, recenzuje różne projekty, a zwłaszcza liczne prace doktorskie, związane z zastosowaniem informatyki w dyscyplinach technicznych. Sam wypromował dwóch doktorów.

Po powrocie z rocznego urlopu ponownie angażuje się w sprawy Centrum i, chociaż nie podejmuje na powrót kierowania Centrum, to na bieżąco uczestniczy w rozwiązywaniu najistotniejszych jego problemów. Dużo czasu poświęca dydaktyce. Praca dydaktyczna towarzyszyła mu przez całe życie. Był utalentowanym wykładowcą – miał dar jasnego i prostego przekazywania wiedzy. Było to szczególnie ważne w nauczaniu podstaw informatyki, gdzie przyszłych inżynierów należało dopiero przekonać o możliwościach i korzyściach zastosowania informatyki w technice. Prowadził bardzo rozległą działalność dydaktyczną i szkoleniową – uczył nie tylko studentów, ale także prowadził wykłady na studiach doktoranckich, na licznych kursach programowania organizowanych m.in. przez Politechnikę, NOT, ELWRO.

Zdolności dydaktyczne Docenta Battka zostały docenione przez Senat Politechniki Wrocławskiej, który przyznał mu swą prestiżową nagrodę. W 1987 roku zostaje prodziekanem Wydziału Informatyki i Zarządzania i sprawuje tę funkcję prawie do ostatnich dni swojej kadencji, gdy nagle objawiona choroba przykuwa Go do łóżka prawie na cały rok.

Za swoją owocną działalność otrzymał 4 nagrody Ministra, ponad 20 nagród Rektora. Otrzymał też liczne odznaczenia i medale, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złoty Krzyż Zasługi, Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej, tytuły Zasłużonego dla Zakładów Górniczych Lubin i Zasłużonego dla Województwa Wrocławskiego.

W kontaktach z innymi ludźmi cechowała Go otwartość na ich problemy, zawsze był gotowy użyczyć nie tylko rady, ale poświęcić każdą ilość czasu. Sam zawsze pozostawał bardzo skromny, swoją osobą starał się schodzić na drugi plan. Cechowała Go względem siebie pewna surowość. Równocześnie był nieustępliwy wobec wszelkich przejawów postępowania nieodpowiedzialnego lub marnotrawnego. To, co dzisiaj jest w cenie i co nazywa się gospodarnością, charakteryzowało jego postępowanie w każdej sytuacji. Posiadał zdolność organizowania dużych zespołów i łączenia ich we wspólne przedsięwzięcia.

Zmarł dnia 12 sierpnia 1991 roku.

Pozostaje w naszej pamięci jako założyciel pierwszego ogólnouczelnianego Ośrodka Obliczeniowego w Politechnice Wrocławskiej, jako pomost pomiędzy światem matematycznych koncepcji obliczeniowych a ich technicznym wcieleniem.

Zbigniew Huzar
Wrzesień 1991